Pallos Judit

In My Time – Dick Cheney emlékiratáról

Dick Cheney: In My Time

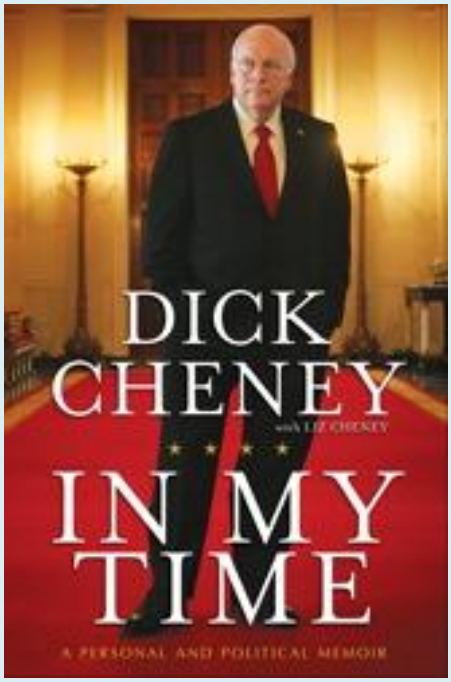

Dick Cheney az Egyesült Államok 43. elnökének, George W. Bushnak az alelnökeként él az emlékezetünkben. Amerikai szokás szerint – főnökéhez hasonlóan – hivatali idejének lejártát követően néhány évvel, 2011-ben ő is megírta az emlékiratait. A memoár nem jobb, nem is sokkal rosszabb az elmúlt két évtizedben megjelent hasonlóknál. A mű leányának, „Liz"-nek a közreműködésével készült. Természetesen nemcsak az alelnökségére emlékezik, hanem egész pályájára, és politikusi tevékenységén kívül betekintést enged a magánéletébe is, sőt hangsúlyos szerepet kap még az egészségi állapotának részletes taglalása is, Cheney ugyanis öt szívrohamot élt túl.

A könyv in medias res a 2001. szeptember 11-i események leírásával kezdődik, természetesen ahogyan akkor ő látta. „Jimmy Scott különleges ügynök robbant be az ajtón: „»Alelnök Úr, azonnal mennünk kell!"« [...] Egyik kezét a vállamra, a másikat a nadrágszíjamra téve vezetett le a Fehér Ház Vészhelyzeti Műveleti Központjába." Ahogy Cheney leírja a nagy zűrzavarban ekkor még csak arról tájékoztatták, hogy egy ismeretlen utasszállító repülőgép tart egyenesen a „Korona" (a Fehér Ház fedőneve) felé. Bush elnök aznap éppen házon kívül volt, a támadásról értesülvén a louisianai Barskdale légi támaszpontra szállították. A nap folyamán derült csak fény arra, hogy valójában mi is történt, amit már mindenki ismer, hiszen minden év szeptember 11-én, az évforduló alkalmával újra és újra láthatjuk a TV-ben. Több utasszállító repülőgépet eltérítettek, kettő közülük belerepült a Világkereskedelmi Központba, egy másik a Pentagont sebesítette meg, egy negyedik pedig (amelyik minden valószínűség szerint a Fehér Házat vette célba) lezuhant miután az utasok hősiesen szembeszálltak a fedélzeten lévő terroristákkal. Azt már a memoárból tudhatjuk meg, hogy Bush a Fehér Házba visszatértekor tartott egy rövid sajtótájékoztatót, majd ezután Cheney feleségestül „egy meg nem nevezett helyszínre" repült. Még „fel is lebbenti a fátylat" erről a bizonyos helyszínről és „elárulja", hogy ez, mint máskor is az elnök Camp David-i rezidenciáját jelentette.

A drámai szeptember 11. után a könyv következő része már személyes hangvételű, részletesen megismerhetjük Cheney-családfát a politikus ük-üknagyapjától kezdve. Az emlékirat ezen fejezete bizonyára alapos kutatómunka eredménye, amiből olyan „érdekességek" derülnek ki, mint például, hogy Cheney édesanyja baseball sztár volt fiatalkorában, valamint, hogy a későbbi alelnökben egyik általános iskolai tanárnője már meglátta a vezetői kvalitásokat. Cheneyt kitűnő tanulmányi eredményei alapján (és mert az egyetem pártolta a hallgatóinak földrajzi sokszínű-

ségét – a Cheney család Wyomingban élt) felvették a nagyhírű Yale Egyetemre. Egy évvel később azonban, mivel nem tudta fizetni tanulmányait, nem folytathatta az egyetemet. Dolgozni kezdett és munka után sokszor kocsmázott. Ez az életmód odáig fajult, hogy a rendőrség kétszer kapta ittas vezetésen, a második alkalommal egy éjszakára rács mögé is került. Leírja, ekkor határozta el, hogy gyökeresen változtat az életén. Összeszedte magát, felvették a wyoming-i egyetemre, ahol már szorgalmasan tanult.

Dick Cheney politikusi karrierjét gyakornokként kezdte a wyoming-i állami törvényhozásban, majd Wisconsinban folytatta William Steiger kongresszusi képviselő mellett. Amikor Donald Rumsfeld a Gazdasági Lehetőségek Hivatalának (Office of Economic Opportunity) vezetője lett, maga mellé vette az ambiciózus Cheney-t kongresszusi kapcsolatokért felelős munkatársaként, aki, mivel főnöke Nixon elnök munkatársa is volt, irodát kaphatott a Fehér Ház nyugati szárnyában. A Watergate-i botrány után, amikor Nixon elnök helyét Gerald Ford vette át, és az újdonsült elnök Rumsfeld-et tette meg védelmi miniszterré, Cheney karrierje is fölívelt: a Fehér Ház személyzeti főnöke lett. Az emlékiratában a Ford–Carter elnökjelölti televíziós párbaj kapcsán Cheney azt írja, hogy Ford elnöki esélyének a vita során neki feltett kérdésre adott válasza vetett csúfos véget. A *New York Times* egyik újságírója a helsinki egyezménnyel kapcsolatos véleményét kérdezte, pontosabban azt, hogy ez a dokumentum elfogadja a Szovjetunió dominanciáját Kelet-Európa felett. Ford elnök kijelentette, hogy nincs szovjet dominancia Kelet-Európa felett.

1978-ban Cheney bekerült a Képviselőházba Wyoming képviselőjeként, majd ötször újra megválasztották. 1988-ban a Republikánus Párt frakcióvezetője lett. A tisztséget azonban csak pár hónapig töltötte be, mivel 1989-től George H. W. Bush elnök védelmi minisztere lett. Kinevezése után az első jelentősebb megnyilvánulása a Kongresszus kezdeményezésének ellenében a védelmi kiadások csökkentésének magabiztos ellenzése volt. Cheney ugyanis nem volt meggyőződve arról, hogy a Gorbacsov által elindított reformok valóban nagyarányú változásokat hoznak, s a szovjet rendszer a közeli bukás előtt áll.

Cheney részletesen tárgyalja Panama és a Panama-csatorna ügyét, amellyel a Pentagonból szembe kellett néznie. Ismeretes, hogy a hajdani elnök, Jimmy Carter tető alá hozott egy szerződést Panamával, amely a Panama-csatorna feletti ellenőrzés jogát 1999-ben átruházta volna a panamai kormányra, s ezzel úgy látszott, hogy biztosította a csatorna-övezet és a csatornán való áthajózás ellenőrzését az Egyesült Államok számára. Panamában 1989-ben Guillermo Endara nyerte meg az elnökválasztást, ami – Cheney szavaival „egy hírhedt gengszternek”, Manuel Noriegának nagyon nem tetszett. Noriegát számos bűncselekmény elkövetőjeként tartották nyilván az Egyesült Államokban, többek között pénzmosással és kábítószer kereskedelemmel vádolták. A történetet Cheney védelmi miniszter igencsak sajátos interpretációban mondja tovább: szerinte a „bűnöző” katonai puccsot hajtott végre Panamában a demokratikus úton megválasztott elnök ellen. Washington válaszul katonákat vezényelt a térségbe, majd amikor egy fegyvertelen amerikai tengerészgyalogost brutálisan meggyilkoltak a panamai katonák, a Pentagon további csapatnövelésről döntött. Célja immár Noriega hatalmának megdöntése, a pucscsista elfogása és a demokratikus állapotok visszaállítása lett a térségben. Az Egyesült Államok katonái sikerrel jártak, Endara visszatérhetett az elnöki székbe, Noriega pedig börtönbe került.

Cheney védelmi minisztersége idején történt az iraki diktátor, Szaddam Husszein kuvaiti inváziója is. Szaddam számára fontos volt a kőolajban gazdag Kuvait elfoglalása. Cheney szerint az iraki vezető Szaúd-Arábia olajára is fente a fogát, így csapatokat vezényelt a kuvaiti–szaúd-arábiai határhoz. Cheney kezdettől fogva a katonai megoldást részesítette előnyben, szerinte ez volt az egyetlen, amitől a diktátor félt. A védelmi miniszter megszerezte a szaúdi kormány engedélyét, hogy amerikai katonák állomásozhassanak az ország területén. Közben számos a kuvaiti megszállást elítélő ENSZ-határozat született. Az amerikaiaknak sikerült a Sivatagi Pajzs elnevezésű tervük mögé számos támogatót szerezniük, majd egy újabb ENSZ-határozattal együtt ultimátumot küldtek Szaddam Husszeinnek, amely szerint, ha 1991. január 15-ig nem vonja vissza csapatait az iraki határok mögé, megindul a koalíciós támadás ellene. Az invázió Sivatagi Vihar néven két nappal később megindult, majd március elejére be is fejeződött, április 6-án pedig megkötötték a tűzszüneti megállapodást.

A demokratapárti Bill Clinton elnöksége alatt Cheney kiszorult a politika első vonalából. A magánvállalkozás világában talált magának kihívást jelentő elfoglaltságot. 1995 és 2000 között az energiaszektor és az olajipar Halliburton nevű óriáscéget vezette. Emlékiratban visszaemlékezik élete egyik legnagyobb magánéleti katasztrófájának epizódjára. Amikor a Halliburton cég felvásárolta a Dresser gyárat, az üzlettel együtt egy hatalmas vadászterületet is megszereztek. Így a cég vezetősége is sokat járt vadászni, ami nagymértékben hozzátartozott az üzleti világ életéhez. Cheney egy ilyen vadászaton véletlenül meglőtte egyik vadásztársát. Szerencséjére az esetnek nem lett végzetes következménye, a sebesült felépült, és elfogadta a már alelnök bocsánatkérését.

2000-ben, amikor George W. Bush, akkori texasi kormányzó elindult az elnökválasztáson, felkérte Cheney-t, hogy segítsen neki megtalálni a megfelelő alelnök jelöltet. Amikor a keresés nem vezetett eredményre, a leendő elnök kijelentette: „Dick, te vagy a megoldás a problémámra.” Az emlékiratban leírtak szerint Bush olyan embert akart maga mellé venni, aki segít neki a kormányzásban, akinek nagy tapasztalatai vannak a védelmi és a külpolitika területén, és legfőképpen, aki megfelelő lenne az elnöki szék betöltésére is, abban az esetben, ha a megválasztott elnökkel a legrosszabb történne. Cheney elfogadta a felkérést, így az ifjabb Bush elnökké választásával ő lett az Egyesült Államok alelnöke.

Cheney egyik szakmai büszkeségeként emlékezik könyvében arról, hogy alelnöksége mellett sikerült tető alá hozni az Egyesült Államokban a legnagyobb adócsökkentést 1981 óta, ami segítette a gazdaság növekedését és számos új álláslehetőséget is teremtett.

George W. Bush 2001 és 2009 közötti kétszeres elnökségének időszaka nagyon eseménydús volt az Egyesült Államok történetében. „9/11” történetét már az emlékirat elején elmondta, a folytatás az Al-Kaida elleni afganisztáni háború volt. Cheney emlékirata szerint a háború szinte sikersorozat: Afganisztánt végül sikerült felszabadítani a tálibok és az Al-Kaida uralma alól, majd nemzetközi erők az országban maradva segítették az ország demokratikus úton történő felépítését. Ír a guantánamói börtönnel kapcsolatos problémákról is, ahol Cheney szerint emberséges és biztonságos körülmények voltak: a börtönben lehetőség volt televízió nézésére, könyvek, újságok olvasására, sportolásra, egészséges ételek fogyasztására és rendszeresek voltak az egészségügyi el-

lenőrzések is. Ismeretes, hogy ott alkalmaztak először olyan új „kihallgatási technikákat”, amelyek egyfajta fulladásszerű tüneteket okoznak. A kínzások miatt rengetegen támadták az amerikai kormányt. Cheney kezdettől fogva támogatta ezeket a módszereket és kitartott álláspontja mellett. Érvelése szerint csak így sikerült számos életbevágóan fontos információt kiszedni a foglyokból, és ezáltal az amerikai nép és szövetségesei elleni merényletek tucatjait megakadályozni. Hozzáteszi, hogy nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy Guantánamon a legkegyetlenebb terroristákat tartották fogva, akik nem érdemeltek kegyelmet.

Az emlékirat utolsó nagyobb témája a Szaddam Husszein Irakja elleni háború. Cheney szerint miután az amerikai hadsereg kisöpörte az iraki vezetőt Kuvaitból, a vezető megerősítette hatalmát az országban. Mustár- és ideggázt vetett be a kurdok ellen, eltökélte, hogy szert tesz tömegpusztító fegyverekre és urándúsítást végez. A diktátort ENSZ-határozatok szólították fel, hogy hagyjon fel a nukleáris fegyverkezésével, ezek azonban nem vezettek eredményre. Az amerikaiak a britekkel és a franciákkal karöltve végül is támadásokat intéztek Irak ellen, majd repüléstilalmi zónákat hoztak létre az ország északi és déli részén a kurdok és a siíták védelme érdekében. Husszein ezeket a zónákat folyamatosan megsértette és továbbra is zsarnoki elnyomás alatt tartotta népét. Az amerikai kormány a titkosszolgálatának segítségével mindenáron azon tevékenykedett, hogy bizonyítékot szerezzen az iraki nukleáris fegyverek létezéséről. 1998 óta ugyanis nem tehették be a lábukat a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség munkatársai Irak területére, így a szakértők a sötétben tapogatóztak. Miután Washington nem volt meggyőződve arról, hogy Szaddamnak nincsenek tömegpusztító fegyverei, bizonyítékok sem pro sem kontra nem kerültek elő, és az iraki vezető egyik ultimátumnak sem tett eleget, valamint mert amerikai életek forogtak kockán, és az amerikai hadászati irányelv a megelőző csapás volt, megindult a nagyszabású amerikai–brit offenzíva Szaddam Husszein ellen és Irak demokratizálódásának előmozdítására. Közismert, hogy a harcoknak nagyon hamar vége szakadt, később az iraki vezetőt is elfogták. Az is, hogy a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség munkatársai megkezdhették a nukleáris fegyverek keresését, azonban nem jártak eredménnyel. Az amerikai és a nemzetközi közvélemény nagy része a mai napig az iraki támadást tekinti a Bush-kormány legelhibázottabb lépésének. Az iraki újjáépítés folyamata elhúzódott, elősegítésére nemzetközi, de főleg amerikai katonák maradtak az országban, később még a létszámuk növelésére is szükség volt. A harcoló alakulatok kivonása csak nemrégiben történt meg, és éppen napjaink iraki eseményei mutatják, hogy milyen bizonytalan lábakon áll az iraki konszolidáció.

Dick Cheney a könyve végén röviden foglalkozik az Obama-kormányzattal is, amit igencsak erősen kritizál. Megemlíti többek között, hogy Barack Obama hevesen ellenezte a guantánamói börtönt és az ottani körülményeket, valamint az ott alkalmazott kihallgatási technikát. A maga álláspontja mellett érvelve elmondja, hogy végül is Oszama Bin Laden elfogását is hasonló technika bevetésének köszönhették.

Az emlékirat helyenként nagyon részletes és terjengős, igaz, számos érdekességet, eddig fel nem fedett információt is az olvasóközönség elé tár. A könyv egész hangvételén érezhető a volt alelnök határtalan önbizalma, a döntései melletti rendíthetetlen kiállás, sokszor elismétli, hogy a lelkiismerete tiszta, nem bánt meg semmit.

Dick Cheney – Elizabeth Cheney: *In My Time.* Simon & Schuster, New York, 2011. 576 old. ISBN 1-4391-7619-1